شازىلىييە

ئېنىقلىما:

« شازىلىييە » ئەبۇلھەسەن ئەششازىلىيغا مەنسۇپ دەپ قارىلىدىغان سوپىزم تەرىقىتى بولۇپ، بۇ تەرىقەتنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى سوپىزمنىڭ پىكىر ۋە ئەقىدىلىرىنىڭ ھەممىسىگە ئىشىنىدۇ. ئەمما ئۇلار مۇرىتلىرىنىڭ سۇلۇكى، ئۇنى تەربىيلەش ئۇسلۇبى ۋە زىكىر قىلغاندىكى "ئاللاھ" ياكى "ھۇ(ھۇۋە)" ئالمىشىنى ئىشلىتىشكە دائىر مەشھۇرلۇقلىرى بىلەن سوپىزمدىن پەرقلىنىدۇ.

قورۇلىشى ۋە ئاساسلىق كىشىلىرى:

◈ ئەبۇلھەسەن ئەششازىلي: نەسىبى توغرىسىدىكى قاراشلار ھەرخىل. ئەمما مۇرىت ۋە ئەگەشكۈچىلىرى ئۇنى شەرەپلىك ئائىلىگە مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، بارلىق سوپىزم تەرىقەتلىرىنىڭ ئەگەشكۈچىلىرىنىڭ ئادىتىگە ئوخشاشلا ئۇنىمۇ ھەسەن ئىبنى ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىبقا، بەزىلىرى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا، يەنە بەزىلىرى باشقىلارغا باغلايدۇ.

- ئىمام ئەززەھەبي "العبر" ناملىق كىتابىدا ئۇنى زىكىر قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

"ئەششازىلي: ئەبۇلھەسەن ئەلى ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى ئابدۇلجاببار ئەلمەغرىبي ئەززاھىد بولۇپ، شازىلىييە تائىپىسىنىڭ شەيخى، ئىسكەندەرىييەدە ماكان تۇتقان. ئۇنىڭ تەسەۋۋۇپقا ئائىت مەۋھۇم ئىبارىلىرى بار بولۇپ، ئۇنىڭ ئۈچۈن كەچۈرۈم سورىشى ئىنتايىن زۆرۈر. ئەبۇلئابباس ئەلمىرسىي ئۇنىڭدا ئوقۇغان. شازىلي ھىجرىيەنىڭ 656 ـ يىلى زۇلقەئدە ئېيىنىڭ باشلىرىدا ئاللاھنىڭ بەيتىنىڭ زىيارىتى ئۈچۈن كېتىۋاتقاندا ئەيزاب چۆلىدە ۋاپات بولغان. (ئەيزاب ـ مىسىر ئېگىزلىكى يولىدىكى بىر سەھرا).

- ئەبۇلھەسەن ئەششازىلي كىچىك چېغىدا ماراكەشتە ئەبۇ مۇھەممەد ئابدۇسسالام ئىبنى بەشىيشنىڭ قولىدا ئوقۇغان. بۇ كىشى ئۇنىڭ ئىلمىي ۋە سوپىزملىق ھاياتىدا چوڭقۇر تەسىرلەرنى قالدۇرغان.

- كېيىن تۇنىسقا، زەغۋان تېغىغا بېرىپ، ئىبادەت ئۈچۈن ئېتىكاپتا تۇرغان. ئۇ شۇ يەردە سوپىزمچىلارنىڭ دەۋاسىغا كۆرە، يۇكسەك ئورۇنلارغا ئۆرلىگەن.

- ئۇنىڭدىن كېيىن مىسىرغا بېرىپ، ئىسكەندەرىييەدە ئولتۇراقلاشقان. ئۇ يەردە ئۆيلىنىپ، شىھابۇددىن ئەھمەد، ئەبۇلھەسەن ئەلى، ئەبۇ ئابدۇللاھ مۇھەممەد ۋە قىزى زەينەپلەردىن ئىبارەت پەرزەنتلىرى بولغان. ئىسكەندەرىييەدە ئۇنىڭ مۇرىت ۋە ئەگەشكۈچىلىرى پەيدا بولغان ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن تەرىقتى مىسىردا تارقالغان، چوڭ سوپىلار قۇتۇبلىرىنىڭ بىرى، دېگەن نامى شۆھرىتى تارقالغان.

- سوپىلارنىڭ كىتابلىرى ئۇنىڭ نۇرغۇن كارامەتلىرى ۋە ئۆزى دەۋا قىلغان دەۋىتىنىڭ ئىككى ئاساسىي يەنى كىتاب، سۈننەتكە، ئىسلام ئەقىدىسىگە ئېنىقلا

www.munber.org

خىلاپ كىلىدىغان، ئىنسان مۇمكىن بولمايدىغان سۆزلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇ سۆز ۋە كارامەتلەردىن:

- د.ئابدۇلھەلىيم مەھمۇد "درة الأسرار" ناملىق كىتابتىن مۇنداق نەقىل ئالىدۇ: "مەدىنىگە كەلگەن چېغىدا، ئاللاھ تائالا مەدىنىنىڭ شەرەپ ۋە ئۇلۇغلىقىنى ئاشۇردى. ئۇ ھەرەمنىڭ ئىشىكىدە ئەتتىگەندىن چۈشكىچە بېشى ئۇچۇق، يالاڭ ئاياق ھالەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن رۇخسەت سوراش ئۈچۈن ساقلاپ تۇردى. قاچانغىچە تۇرىدىغانلىقى سورالغاندا، ماڭا رۇخسەت بەرگەنگە قەدەر، چۈنكى ئاللاھ تائالا: «ئى مۆمىنلەر، پەيغەمبەرنىڭ ئۆيلىرىگە سىلەرگە رۇخسەت بېرىلمىگۈچە كىرمەڭلار.»[1] دەيدۇ، دېگەن. ئۇ، مۇبارەك رەۋزەنىڭ ئىچىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ "ئەي ئەلى، كىر!" دېگەن نىداسىنى ئاڭلىدى." بۇ ئەقىدىگە خىلاپ. ئۇ ئۆزى توغرىسىدا "ئەگەر تىلىمدا شەرىئەتنىڭ تىزگىنى بولمىغىنىدا ئىدى، مەن سىلەرگە، ئەتە، ئۆگۈن تا قىيامەتكىچە يۈز بېرىدىغان ئىشلاردىن خەۋەر بەرگەن بولاتتىم." دەيدۇ. بۇ غەيبنى بىلىش دەۋاسى بولۇپ، ئاللاھ تائالاغا كەلتۈرۈلگەن شېرىكتۇر.

- شازىلىينىڭ "حزب الشاذلي" ۋە "رسالة الأمين في آداب التصوف" ناملىق ۋىردلىرى بولۇپ، ئۇنى بابلار بويىچە تەرتىپلىگەن. ئۇنىڭ يەنە "السر الجليل في خواص حسبنا الله ونعم الوكيل" ناملىق بىر كىتابىمۇ بار. ئىمام تەقىييۇددىن ئىبنى تەيمىييەنىڭ ئۇنىڭ ۋىردلىرىغا يازغان رەددىيەسىمۇ بار.

◈ ئەبۇلئابباس ئەلمۇرسىي: ئەھمەد ئىبنى ئۆمەر ئەلمۇرسىي ئەبۇلئابباس شىھابۇددىن، ئىسكەندەرىييە ئەھلىدىن. توغۇلغان ۋاقتى توغرىسىدا مەلۇمات يوق، ئائىلىسى ئىسپانىيەنىڭ مۇرسىي شەھرىدىن. ئۇ ھىجرىيە **686-يىلى (1287م)** ۋاپات بولغان.

- ئەبۇلھەسەن ئەششازىلىينىڭ ئىزباسارى ھېسابلىنىدۇ. ئۇ، شازىلىينىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن، قۇتۇب بولغان. سۇپىلارنىڭ ئېيتىشلىرىغا قارىغاندا، ئۇنىڭ ئىسكەندەرىييە شەھرىدە چوڭ بىر ماقامى ۋە ئۆز ئىسمىدا بىر مەسچىتى بار.

- ئۇ ئۆزى ھەققىدە مۇنداق دېگەن: "ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، ئەگەر بىرەر لەھزە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا كۆرۈنمەي قالسا، ئۆزۈمنى مۇسۇلمان سانىمىغان بولاتتىم."

- ئۇ خىزىر بىلەن ئۇچراشقانلىقىنى ۋە ئۇنىڭغا ھەمرا بولغانلىقىنى دەۋا قىلاتتى.

- ئۇنىڭمۇ شەيخى ئەبۇلھەسەنگە ئوخشاش، باتىنىي تەۋىللىرى بار ئىدى. ئۇنىڭ مىسالللىرىنىڭ بىرى، شاگىرتى ئىبنى ئاتائۇللاھ ئەسسەكەندەرىي زىكىر قىلغان مەسىلىدۇر: "شەيخىمىز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ، ئاللاھ تائالانىڭ: «قانداقلا بىر ئايەتنى ئەمەلدىن قالدۇرساق ياكى ئۇنتۇلدۇرساق، (ئورنىغا) ئۇنىڭدىن ئارتۇق ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر ئايەتنى كەلتۈرىمىز.»[2] دېگەن ئايىتى توغرىسىدا

---

[1] ئەھزاب سۈرىسى، 53-ئايەت.
[2] بەقەرە سۈرىسى، 106-ئايەت.

www.munber.org

مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: يەنى ئاللاھنىڭ ۋەلىلىرىدىن بىرىنى ئۆتتۈرىدىن قالدۇرساق ئۇنىڭدىن ياخشىسىنى ياكى ئۇنىڭغا ئوخشايدىغان بىرىنى ئېلىپ كېلىمىز، دېمەكتۇر." بۇ ئاللاھ تائالانىڭ ئايەتلىرىگە نىسبەتەن روشەن دىنسىزلىقتۇر.

ئەبۇلئابباس ئەلمرسىيدىن كېيىن شازىلىيىە تەرىقىتىنىڭ شەيخلىقىغا ياقۇتۇل ئەرش ۋارىسلىق قىلدى. ئۇ ھەبەشلەردىن ئىدى. ئۇ، ئەرش دەپ ئاتالغان؛ چۈنكى سوپىلارنىڭ ئېيتىشلىرىغا قارىغاندا، ئۇنىڭ قەلبى ھېلىھەم ئەرشنىڭ ئاستىدا بولۇپ، زېمىندا ئۇنىڭ پەقەت جىسمىلا بار. يەنە "ئەرشنىڭ كۆتىرىپ تۇرغان پەرىشتىلەرنىڭ ئەزانلىرىنى ئاڭلايدىغان بولغانلىقى ئۈچۈن ئەرش، دەپ ئاتالغان" دەيدىغان قاراشلارمۇ بار. بۇ "طبقات الشـ عراني" دا كەلگەن مەسىلىلەر بولۇپ، مۇئەييەن سىزىقتا تۇرمايدىغايدىغان سوپىزمنىڭ خۇراپاتلىقلىرىدىندۇر.

پىكىر ۋە ئېتىقادلار:

◈ بارلىق سوپىزم تەرىقەتلىرى، گەرچە مۇرىتلارنىڭ سۈلۈكى ۋە ئۇلارنى تەربىيلەش ئۇسلۇپلىرىدا پەرقلىق بولسىمۇ، پىكىر ۋە ئەقىدىلەردە ئورتاقلىققا ئىگە. شازىلىيىە تەرىقىتىنىڭ پىكىرلىرىنى مۇئەييەن نوقتىلارغا يىغىنچاقلىشىمىز مۇمكىن. ھالبۇكى بۇ نوقتىلار سوپىلاردا ئومومىي ئۆلىما ۋە فىقھشۇناسلارنىڭ ئادەتلەنگەن ئىزاھلاش مېتودىغا ئوخشىمايدىغان نەرسىلىرىنى كۆرسىتىپ ئۆتىدۇ. بۇ نوقتىلار تۆۋەندىكىچە:

- تەۋبە: بۇ مۇرىت ياكى سۈلۈك تۇتقۇچىنىڭ ئاللاھ تەرەپكە ئاتلىنىدىغان نوقتىسى.

- ئىخلاس: ئىخلاس ئۇلارنىڭ نەزىرىدە ئىككى قىسىمغا بۆلىنىدۇ:

1 ـ سادىقلارنىڭ ئىخلاسى.

2 ـ سىددىقلارنىڭ ئىخلاسى.

- نىيەت: ئەمەل، ئەخلاق ۋە ئىبادەتلەرنىڭ ئاساسى ھېسابلىنىدۇ.

- يىنھالىلىق: يەنى كىشىلەردىن يىراق تۇرۇش بولۇپ، بۇ، سوپىزمچە تەربىيەنىڭ ئاساسلىرىدىن بىرى. شازىلىيىە تەرىقتى بويىچە، مۇرىت تەرىقەت سۈلۈكىنى باشلاشتىن بۇرۇن ئۈچ كۈن مۇددىتىدە پىنھان بىر جايدا تۇرۇشى لازىم.

- زىكىر: بۇنىڭدا ئالدى بىلەن ئاللاھ تائالانى زىكىر قىلىش، ئارقىدىن كېچە ـ كۈندۈزلۈك ئوخشاش بولمىغان ۋىردلارنى ئوقۇش. شازىلىيىەنىڭ مەشھۇر زىكرى "ئاللاھ" كەلىمىسى ياكى "ھۇ، ھۇ" لاردىن ئىبارەت. زىكىر بۇ خىل شەكىلدە بىدئەتتۇر. بىز ئىبنى تەيمىيىەنىڭ بۇنىڭ كىتاب ۋە سۈننەت تەرىپىدىن يولغا قويۇلمىغانلىقى توغرىسىدىكى سۆزلىرى بىلەن تونۇشۇپ ئۆتتۇق. شەرىئەت پەقەت تولۇق مەنىسى بار "لا ئىلاھە ئىللەللاھ، ئاللاھۇ ئەكبەر" دېگەنگە ئوخشىغان زىكىرلەرنى يولغا قويغان.

www.munber.org

ـ زۇھد: بۇنىڭ سۈپىلارنىڭ نەزىرىدە بىر قانچە تۈرلۈك ئېنىقلىمىلىرى باردۇر. بۇلار:

1 ـ قەلبتىن ئاللاھتىن باشقا بارلىق نەرسىلەرنى چىقىرىپ تاشلاش بولۇپ، بۇ ئارىفلارنىڭ زاھىدلىقىدۇر.

2 ـ يەنە، ئۇلارنىڭ نەزىرىدە ھالالدا زاھىدلىق قىلىش، ھارامنى تاشلاشتۇر.

ـ نەپىس: شازىلىيىيە تەرىقتى نەپىس مەسىلىدە بىر قانچە خىل ھالەتكە تايىنىدىغان بولۇپ، ئۇلار:

1 ـ نەپىس ئەگەر پاك ۋە تەقۋا بولسا، تائەتنىڭ مەركىزى بولىدۇ.

2 ـ نەپىس ناتوغرا ئىشلاردا شەھۋەتنىڭ مەركىزىدۇر.

3 ـ نەپىس راھەتلەرگە مايىللىقنىڭ مەركىزىدۇر.

4 ـ نەپىس، بەلگىلىمىلەرنى ئادا قىلىشتا ئاجىزلىق مەركىزىدۇر.

شۇڭا ئۇنىڭ يالغۇز تائەتنىڭ مەركىزى بولۇشى ئۈچۈن ئۇنى پاكلاش لازىم.

ـ تەقۋالىق: ئاللاھ ئۈچۈن روشەن دەلىل ۋە يۇشۇرۇن كۆز ئارقىلىق ئاللاھ بىلەن ئەمەل قىلىش.

ـ تەۋەككۇل: قەلبنى ئاللاھ تائالادىن باشقا بارلىق نەرسىلەردىن يۈز ئۆرۈتىش.

ـ رازىلىق: بۇ ئاللاھنىڭ بەندىدىن رازى بولۇشى، دېمەكتۇر.

ـ مۇھەببەت: بۇ ئۇلارنىڭ ئېنىقلىمىسى بويىچە: قەلبنىڭ مەھبۇبىنى ئىزدەپ سەپەر قىلىشى، تىلنىڭ ئۇنى ئىزچىل زىكىر قىلىپ تۇرىشىدۇر.

ـ شازىلىيىلەرنىڭ قارىشىدا سۆيگۈنىڭ دەرىجىلىرى بولۇپ، ئۇنىڭ ئەڭ يۇكسەك دەرىجىسى رابىئەتۇلئەدەۋىيىەنىڭ تۆۋەندىكى سۆزىدە سۈپەتلىگەن دەرىجىدۇر.

أحبك حبين: حب الهوى وحبا لأنك أهل لذاك

سېنى ئىككى تۈرلۈك سۆيىمەن: بىرى ياخشى كۆرگەنلىكىم ئۈچۈن، يەنە بىرى سەن سۆيۈشكە لايىق بولغانلىقىڭ ئۈچۈن.

ـ زەۋق: ئۇلار بۇنىڭغا، روھلارنىڭ كارامەت ۋە ئادەتتىن تاشقىرى ئىشلاردىكى پاك سىرلار بىلەن ئۇچرىشىشى، دەپ ئېنىقلىما بىرىدۇ ۋە ئاللاھ تائالاغا ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ، ئۇنىڭغا يېقىنلىشىشنىڭ ۋە ئۇنىڭغا بەندىچىلىك قىلىشنىڭ يولى، دەپ ھېسابلايدۇ. بۇ سەۋەپلىك سۈپىلار زەۋق ئارقىلىق ئېرىشكەن ئىلىمنى فىقھىي فىقھىي ئۇسۇلى ۋە باشقا شەرئىي ئىلىملەردىن ئەۋزەل بىلىدۇ. ئۇلار "زەۋقلەر ئىلمى ۋاراقلار ئىلمىگە ئوخشىمايدۇ" دەيدۇ. ئۇلار يەنە: "ئەھۋاللار ئىلمى زەۋق ئارقىلىق تولۇقلىنىدۇ، ئۇنىڭدىن سۆيگۈ، ئىشىق ۋە شەۋق ئىلىملىرى شاخلىنىپ چىقىدۇ" دەپ قارايدۇ.

www.munber.org

- شەكسىز ئىلىم: بۇ ئاللاھ تائالانى شەكسىز بىلىش ئارقىلىق تونۇش بولۇپ، بۇ ئەھۋال پەقەت زەۋق ياكى ئىلاھىي ئىلىم ۋەياكى كەشىف ... ۋەھاكازالار بىلەن ھاسىل بولىدۇ.

◈ شۇنداق بولسىمۇ، شازىلىي، كىتاب ۋە سۈننەتنى چىڭ تۇتۇش ئۇنىڭ تەرىقىتىنىڭ ئاساسى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر سىنىڭ كەشىفىڭ كىتاب ۋە سۈننەتكە خىلاپ كەلسە، كىتاب ۋە سۈننەت بويىچە ماڭغىن - دە، كەشفىنى تاشلا ۋە ئۆز - ئۆزۈڭگە "ئاللاھ تائالا ماڭا كىتاب ۋە سۈننەت ئارقىلىق نىجاتلىقنى ۋەدە قىلدى، كەشىف، ئىلھام، مۇشاھىدىلەردە ئۇنداق ۋەدە قىلمىدى، دېگىن" دەيدۇ."

- ئۇ يەنە مۇنداق دەيدۇ: "گەرچە ھەق بولسىمۇ، مەنەسى قەلبىڭگە بورۇنلا كىلىپ قالغان، نەپسىڭ ئۇ تەرەپكە مايىل بولغان ۋە تەبىئىتىڭ ئۇنىڭدىن ھۇزۇرلىنىدىغان ھەر قانداق ئىلىمنى چۆرىۋەت! ئاللاھ تائالانىڭ پەيغەمبىرىگە نازىل قىلغان ئىلىمنى ئۆگەن ۋە ئۇنىڭغا، خەلىپىلەرگە ۋە ئۇلاردىن كېيىن كەلگەن ساھابىلەرگە ئەگەشكىن."

◈ شۇنىڭدەك شازىلىيە تەرىقىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بارلىق سۈپىلار كىتاب ۋە سۈننەت ئىلمى پەقەت شەيخ ياكى تەربىيىلىگۈچى ۋەياكى مۇرشىد (يول كۆرسەتكۈچى) نىڭ ۋاستىسى ئارقىلىق ئىگەللىنىدۇ. مۇرىتنىڭ شەيخىغا "شەيخنىڭ قولىدىكى مۇرىت مېيىت يۇغۇچىنىڭ قولىدىكى جەسەتكە ئوخشاش" شەكلىدە قارىغۇلارچە ئىتائەت قىلمىغۇچە مۇرىتقا دۇرۇست ئىلىم ھاسىل بولمايدۇ، دەپ قارايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن شەيخلارغا مۇقەددەسلىك قارىشى بىلەن قاراپ، ئۇنىڭ ئىنسانىيەت مەرتىۋىسىدىن يوقىرى ئورۇندا قويىدۇ.

- سىمائ (السماع): بۇ سۈپىزمغا ئائىت غەزەل تۈسىدىكى شېئىرلار ۋە ناخشىلارنى ئاڭلاشتىن ئىبارەت. تەسەۋۋۇپنىڭ ئالدىنقى قاتاردىكى كىشىلىرىنىڭ بىرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: "سۈپىي سىمائنى ئاڭلاپ، ئۇنى سەۋەپلەردىن ئەۋزەل بىلگەن كىشىدۇر." شېئىرانىي ھارىس ئەلمۇھاسىبىينىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى نەقىل كەلتۈرىدۇ: "پەقىرلەرنى ھۇزۇرلاندۇرىدىغان نەرسە گۈزەل ئاۋازلارنى ئاڭلاشتۇر." ۋە "ئۇ ئاللاھ تائالانىڭ ۋۇجۇدتىكى سىرلىرىنىڭ بىرىدۇر."

- تەسەۋۋۇپ يازغۇچىلىرى سىمائ ئۈچۈن ئەسەرلىرىدە مەخسۇس بابلارنى ئاجراتقان؛ چۈنكى ئۇنىڭ ئۇلارنىڭ نەزىدە ئۆزگىچە ئەھمىيىتى بار ئىدى.

- سىمائدا كۇپۇر ۋە شېرىك دەرىجىسىگە يېتىدىغان شېئىرلار كۆپ بولىدۇ. مەسىلەن، بەزىلەر ئېيتقاندەك مۇناجات ئەمەس، مەدەت تىلەشلەردىن سىرت، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ساھابىلىرىنىڭ ھېچ بىرى تىلغا ئېلىپ باقمىغان، نە كىتاب، نە سۈننەتتە بولمىغان يۇقىرى مەرتىۋىگە كۆتىرىۋېتىدۇ:

يا كتاب الغيوب	قد لجأنا إليك
يا شفاء القلوب	الصلاة عليك

www.munber.org

"ئي غەيبلەرنىڭ كىتابى، سەندىن پاناھلىق تىلىدۇق. ئي قەلبلەرنىڭ شىفاسى، ساڭا دۇئالار بولسۇن"

◈ ئىسلام پىكىرلىرىگە يۇنان ۋە ھىندىستان پەلسەپىلىرى ئارقىلىق كىرگەن بۇ تۈردىكى نۇرغۇن پىكىر ۋە ئېتىقادلارنى ئوقۇرمەن تەسەۋۋۇپنىڭ بىدئەتكە تولغان كىتابلىرىدا ئۇچرىتىدۇ.

پىكىر ۋە ئەقىدىلەرنىڭ يىلتىزلىرى:

سۇپىزم مەزھەپلىرىنىڭ ھەممىسى نەپسىنى پاكلاشقا، دۇنيادا زاھىد بولۇپ ياشاشقا ۋە سالىھ ئەمەللەرنى قىلىشقا چاقىرىدىغان تەربىيۋى مەدرىسلەردىن ئىبارەت ئىدى. ئەمما بۇ مەدرىسلەرگە ھىجرىيە تۆتىنچى ئەسىردىكى تەرجىمە ھەرىكىتى جەريانىدا يۇنان، ھىندىستان پەلسەپىلىرى، ھەتتا خىرىستىيان، يەھۇدىي ۋە باشقا پەلسەپىلەر كىردى؛ سۇپىلار بۇلارنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىدى ۋە بۇ مەدرىسلەردە مۆتىدىل ئىسلامىي يولدىن ئېغىش باشلاندى.

سۇپىزم ھىندىستان پەلسەپىسىدىن فەنا ياكى نىرفاناغا يۈكسىلىش باسقۇچلىرىنى قوبۇل قىلدى. ئۇلار بۇنىڭدا، ھەقىقىي سائادەتكە ئېرىشكەنگە قەدەر ئاچلىق، زاھىدلىق ۋە دۇنيانى تەرك قىلىش ئارقىلىق نەپسىنى پاكلايدۇ.

سۇپىزم ئازغان خىرىستىيان دىنىدىن راھىبلىقنى قوبۇل قىلغان بولۇپ، ئۇ كىشىلەردىن ئالاقىنى ئۈزۈش، ئۇلاردىن يىراق تۇرۇش ۋە زاھىدلىقتىن ئىبارەت.

يۇنان پەلسەپىسىدىن بەزى سۇپىلار تايىنىپ كىلىۋاتقان فەيز ئىلاھىي، ئىتتىھاد ۋە ھۇلۇل نەزىرىيىلىرىنى قوبۇل قىلغان.

ئەگەر بىرسى سۇپىزم مەزھەپلىرىنى ئىنچىكە كۆزىتىدىغان بولسا، ئۇنىڭدىن ئىسلام شەرىئىتىنىڭ روشەن، ئېنىق تەلىماتلىرىدىن تامامەن يىراقلىشىپ كەتكەن غەلىتە ئۇچۇر ۋە ئاتالغۇلارنى ئۇچرىتىدۇ.

تارقالغان رايونلار:

شازىلىيىيە تەرىقىتىنىڭ بىرىنچى مەركىزى مىسىر، بولۇپمۇ ئىسكەندەرىيىيە، تانتا، كۇفرۇششەيخ رايونىدىكى دۇسۇق شەھەرلىرى بولۇپ، ئارقىدىن باشقا ئەرەب ئەللىرىگە تارقالغان. ئۇنىڭ ئەڭ مۇھىم پائالىيەت نوقتىسى سۇرىيە ۋە ماراكەشتىن ئىبارەت. ئۇلار بۈگۈنكى كۈنلەردە لىۋىيە ۋە سۇدانلاردىمۇ بار.

يۇقىرىقىلاردىن شۇ نەرسە ئايدىڭلىشىدۇكى، شازىلىيىيە تەرىقىتى تولۇق ئىسمى ئەلى ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى ئابدۇلجاببار ئىبنى يۇسۇف ئەبۇلھەسەن ئەلھەزەلىي ئەششازىلىيغا مەنسۇپ دەپ قارىلىدۇ. شازىلىيىيە شىمالىي ئافرىقىنىڭ ماراكەش رايونىدىكى شازىلە شەھرىگە نىسبەتەن قوللىنىلغان. بۇ تەرىقەت، گەرچە مۇرىتلارنىڭ

www.munber.org

سۈلۈكلىرى ۋە ئۇلارنى تەربىيىلەش مېتودلىرىدا پەرقلىق بولسىمۇ، باشقا سۈپىزم تەرىقەتلىرى بىلەن نۇرغۇن پىكىر ۋە ئېتىقادلاردا ئورتاقلىققا ئىگە. بۇ تەرىقەتنىڭ ئاساسلىق پىكىرلىرى: تەۋبە، ئىخلاس، نىيەت، پىنھانلىق، زىكىر، زۇھد، نەپس، تەقۋالىق، تەۋەككۇل، رازىلىق، مۇھەببەت، زەۋق، شەكسىز ئىلىم ۋە سىمائىلاردىن ئىبارەت. كەلىمىلەرنىڭ مەنىلىرى ئوخشىمىغان دەرىجىدە شەرئىي مەنىلەردىن پەرقلىنىدۇ.

ئەمما، قۇرئان كەرىم ۋە سۈننەت ئىلمى شازىلىييە تەرىقىتىنىڭ قارىشىچە پەقەت، شەيخ، تەربىيىلىگۈچى ياكى بىرەر يول كۆرسەتكۈچىنىڭ ۋاستىسى ئارقىلىقلا ئىگەللىنىلىدۇ. بۇ مۇرىتلارنىڭ قارىغۇلارچە ئۇلارغا ئىتائەت قىلىشىنى تەقەززا قىلىدۇ. شازىلىييە تەرىقىتىمۇ تۇتقان يولىدا باشقا سۈپىزم تەرىقەتلىرىگە ئوخشاشلا، ساغلام، مۆتىدىل ئىسلامىي مېتودتىن قېيىپ كەتكەنلىكى بىلەن ئەيىپلىنىدۇ.

ئەتراپلىق مەلۇمات ئۈچۈن پايدىلىنىش مەنبەلىرى:

- د.ئابدۇلھەلىيم مەھمۇد: المدرسة الشاذلية الحديثة – إمامها أبو الحسن الشاذلي.
- ئىھسان ئىلاھىي زەھىير: دراسات في التصوف، لاھور ـ پاكىستان، 1409ھ.
- ئابدۇلھەكىيم ئابدۇلغەنىي قاسىم: المذاهب الصوفية ومدارسها، مەدبۇلىي كىتابخانىسى ـ قاھىرە، 1989م.
- ئابدۇلقادىر ھەبىبۇللاھ ئەسسىندىي: التصوف في ميزان البحث والتحقيق ، ئىبنى ئەلقەييىم كىتابخانىسى ـ مەدىنە مۇنەۋۋەرە، 1410ھ/ 1990م.
- شەئرانىي: الطبقات الكبرى، قاھىرە كىتابخانىسى، 1390ھ.
- ئىبنى ئەتائۇللاھ ئەسسىكەندەرىي: لطائف المنن، ھەسسان باسمىخانىسى – قاھىرە.
- تاھە ئابدۇلباقىي سۇرۇر: من أعلام التصوف الإسلامي، مىسىر ئۆيغىنىش نەشرىياتى.
- ئىمام زەھەبىي: سير أعلام النبلاء، بېيرۇت باسمىسى.
- د.مۇھەممەد رەشاد سالىم (تەھقىقلىغۇچى): جامع الرسائل، ابن تيمية، قاھىرە، 1389ھ/1969م.
- د.مۇھەممەد رەشاد سالىم (تەھقىقلىغۇچى): الاستقامة، ابن تيمية، ئىمام ئۇنىۋېرسىتېتى باسمىسى، 1403ھ/1983م.

www.munber.org